Nietzsche

&

het nationaalsocialisme

Alfred Bäumler

Inleiding

Deze vertaling van Alfred Bäumlers *Nietzsche und der Nationalsozialismus* (Nietzsche en het nationaalsocialisme, 1937) streeft ernaar de intellectuele helderheid en diepgang van de oorspronkelijke tekst te behouden. In dit werk onderzoekt Bäumler de relatie tussen Nietzsche's filosofie en het nationaalsocialisme, waarbij hij Nietzsche's kritiek op burgerlijke waarden, democratie en christendom benadrukt, evenals zijn opvatting van de wil tot macht. Bäumler claimt geen directe afstamming tussen Nietzsche en het nationaalsocialisme, maar verkent veeleer een diepere filosofische verbinding, waarbij hij Nietzsche plaatst binnen een bredere historische en ideologische beweging.

Bäumler presenteert Nietzsche als een figuur die buiten de conventies van zijn tijd stond en fundamentele vragen over staat, macht en cultuur anticipeerde. Deze vertaling probeert zijn interpretatie nauwkeurig over te brengen, met behoud van de precisie en nuance van het oorspronkelijke Duits.

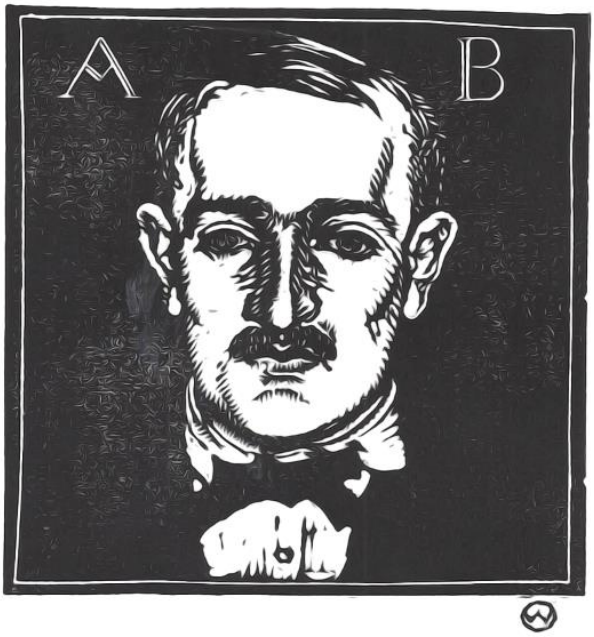

Nederlandse vertaling van "Nietzsche und der Nationalsozialismus" door Alfred Bäumler

Nietzsche en het nationaalsocialisme

Als de Duitse Revolutie slechts een interne aangelegenheid van de Duitse bourgeoisie was, een herziening van reeds bestaande ideeën, dan zou de vraag naar Nietzsche en nationaalsocialisme weinig betekenis hebben. Maar de samenvoeging in deze titel suggereert geen oppervlakkige vergelijking tussen bepaalde ideeën van Nietzsche en die van het nationaalsocialisme. Veeleer wijst het op een diepere, meer fundamentele verbinding tussen deze twee krachten. Nietzsche leefde en dacht in eenzaamheid, waarbij hij zichzelf bewust afsneed van de Duitse bourgeoisie en vanuit zijn radicale positie strijd voerde tegen de hele burgerlijke wereld. Ook de nationaalsocialistische beweging staat los van de burgerlijke orde. Zij is niet voortgekomen uit de Duitse bourgeoisie of haar tradities, maar werd gesmeed door één man, diepgaand gevormd door politieke strijd en de Grote Oorlog.

In haar vroege jaren kwam het nationaalsocialisme niet direct voort uit Nietzsche. Na de Eerste Wereldoorlog dacht niemand eraan om de nieuwe beweging met hem te associëren. In die tijd begrepen weinigen de ware betekenis van de opstand van het Duitse volk die begon op 1 augustus 1914. Pas in 1933, toen de geschiedenis een beslissende wending nam, gingen velen eindelijk met open ogen kijken. Dat jaar markeerde de dageraad van een nieuw wereldtijdperk.

Voor ons staat de Grote Oorlog als de verre toppen van een reusachtig gebergte – eerst slechts als een vage omtrek gezien, pas later haar volle omvang onthullend. Maar voor hen die nu op haar hoogten staan en de wereld beneden overzien, verschijnen Nietzsche en nationaalsocialisme tezamen. Het nationaalsocialisme werd geboren in het vuur en bloed van de Grote Oorlog. Het kijkt terug naar die immense, verenigde gemeenschap van ons volk, gebonden door actie en opoffering, het beslissende moment van onze geschiedenis. Nietzsche keek vanuit zijn positie in de tijd vooruit naar dit gebeuren. Onder zijn tijdgenoten voelde hij als enige de aarde onder zijn voeten beven, zag hij als enige de naderende storm.

Met de zekerheid van een ziener voorspelde Nietzsche de opkomst van het nihilisme, “het meest verontrustende van alles”. **(1)** Hij voorzag de komende chaos – het verlies van geloof, de omkering van alle waarden en het verval van elke vorm van hoger leven. In de moderne democratie herkende hij de historische vorm van de ontbinding van de staat. Met scherpe onderscheidingskracht benoemde hij de kenmerkende trekken van de moderne mens, precies die neigingen die door de jaren heen rechtstreeks tegenover Hitlers overwinning stonden. Ten eerste, de neutraliteit van intellectuelen. Ten tweede, het opportunisme van de heersende klasse en haar dorst naar vrede en veiligheid. Ten derde, de vervreemding van de Duitse mens van zowel de natuur als zijn historische bestemming. Het ontbreken van *politische Führung*, politieke leiding, tijdens de Eerste Wereldoorlog was niets minder dan het verdwijnen van de Duitse bourgeoisie uit de wereldgeschiedenis.

Voor zijn tijdgenoten, zelfs voor zijn vrienden, was Nietzsche een zonderling, een gek, juist omdat hij alles bestreed wat als geldig werd beschouwd. Hij was de grote ontkenner, de vernietiger, de criticus zonder een positief project. Dezelfde beschuldiging is onophoudelijk tegen de nationaalsocialistische beweging geslingerd. Deze aanklacht onderstreept slechts de kloof die grote mannen van actie – voorlopers die het onmogelijke eisen – scheidt van hen die alleen erkennen wat reeds bestaat. Het was moeilijk te geloven dat de Weimarrepubliek, haar grondwet en de hele burgerlijke staat, gebouwd op nederlaag en de weigering daarbovenuit te stijgen, niets was. Toch onthulde zij zich in haar rauwe werkelijkheid door verboden, ontslagen, arrestaties en mishandelingen.

Wat nodig was, was een man die dit alles kon wegvegen. Hij kon niet precies voorspellen wanneer het moment van afrekening zou komen. Geen man van actie kon dat. Maar hij wist dat het allemaal verrot was, dat de ineenstorting onvermijdelijk was en dat slechts een beslissende trap nodig was om het te doen instorten.

Als wij Hitlers houding tegenover de Weimarrepubliek zouden vertalen naar het denken van een eenzame negentiende-eeuwse denker, zouden wij bij Nietzsche uitkomen. Door oorlog te verklaren aan de Weimarrepubliek, stond Hitler niet slechts tegenover een voorbijgaande politieke structuur, maar tegenover een evolutie die zowel seculier als millennia oud was. Tegelijkertijd dat Nietzsche zijn kritiek ondernam op de cultuur, het onderwijs en de politiek van zijn tijd, voerde hij al een strijd tegen een evolutie die duizend jaar omspande. Maar net als bij Hitler waren er altijd mensen die in Nietzsche niets meer zagen dan een ontkenner, een loutere liquidator van de negentiende eeuw, zonder de ware diepte van zijn strijd te begrijpen. Hitler alleen zien als de vernietiger van de Weimarrepubliek is hem volledig verkeerd begrijpen. Hetzelfde geldt voor Nietzsche. Beiden staan op beslissende kruispunten in een grote historische beweging die wij de Noordelijke beweging kunnen noemen. Langs de politieke lijn van deze beweging staan de vorsten van de Hoge Middeleeuwen, heersers door recht van oorlog en vrede, naast de stichters van Pruisen, Bismarck en Hitler. Langs haar spiritueel-religieuze as vinden wij de erfenis van het Germaanse heidendom, de mystieke leer van Meister Eckhart, **(2)** de Lutherse Reformatie en Nietzsche.

Nietzsche en nationaalsocialisme staan buiten de intellectuele traditie van de Duitse bourgeoisie. Maar wat betekent dit?

In de afgelopen eeuwen hebben drie grote intellectuele stromingen de geest van de Duitse bourgeoisie gevormd: piëtisme, verlichting en romantiek. Het piëtisme was de laatste authentiek hervormde religieuze beweging die op Lutherse bodem ontstond. Het richtte mensen naar binnen, weg van een hopeloze politieke realiteit, en sloot hen op in kleine privésferen. Het bevorderde een vorm van religieus individualisme dat psychologische introspectie en de studie van biografieën aanmoedigde. Onder de Duitse piëtisten vond elke apolitieke en antistatelijke neiging haar toevlucht en voedsel. De verlichting daarentegen voedde het individualisme op een geheel andere manier. In tegenstelling tot het piëtisme was zij noch religieus noch sentimenteel, maar rationeel en rationalistisch. Zij werd alleen in antif Feudalistische zin “politiek”, maar miste het vermogen om een blijvende politieke orde te vestigen. Wel bereidde zij de grond voor de opkomst van het kapitalistische economische systeem. Binnen dit wereldbeeld werd de mens gereduceerd tot een autonoom wezen, losgekoppeld van enige oorspronkelijke orde of band – een kunstmatig construct dat alleen aan zichzelf verantwoording schuldig was.

In contrast met de verlichting probeerden de romantici de mens opnieuw te verankeren in zijn historische en natuurlijke verbanden. Zij openden de ogen van het Duitse volk weer voor macht, afkomst, mythe en het volk. Van Herder **(3)** tot Görres, **(4)** van de gebroeders Grimm **(5)** tot Eichendorff, **(6)** Arnim, **(7)** en Savigny, **(8)** blijft deze beweging de enige werkelijk vitale spirituele kracht van de moderne tijd. En het was tegen deze beweging dat Nietzsche zijn strijd richtte. Het is geen toeval dat de romantiek de minst begrepen beweging in de Duitse geschiedenis blijft. De Duitse bourgeoisie heeft haar nooit volledig omarmd. In plaats daarvan eigende zij zich selectief alleen die elementen toe die pasten bij de verfijning van haar salons. De ware geest van de romantiek werd onderdrukt door de legende van het Weimarse Classicisme, een constructie van de liberaal-conservatieve bourgeoisie. In haar kern was deze legende een kunstmatige synthese, een samensmelting van verlichtingsidealen met

bepaalde romantische elementen. Zij werd niet gevormd door organische ontwikkeling, maar door de burgerlijke behoefte aan culturele legitimiteit. Achteraf wierp zij de hele epoch van de Duitse geest in een klassiek kader, waarbij figuren als Herder en Lessing, **(9)** Schiller **(10) en** Goethe**, (11)** Humboldt **(12)** en Hegel **(13)** in één perspectief werden geplaatst, vormgegeven tot een vermeende piek van de Duitse geschiedenis.

Daarbij werd echter de belangrijkste kracht van het tijdperk genegeerd: de levende continuïteit van de Ghibellijnse geest. Nog fundamenteler werd nooit begrepen dat dit zogenaamde klassieke tijdperk geen eigen onafhankelijke wortels had. Het was geen organische Duitse ontwikkeling, maar een product van verlichtingshumanisme gecombineerd met de geest en wil van uitzonderlijke mensen. Er was nooit een Goetheaanse tijdgeest, alleen een eenzame figuur genaamd Goethe, en een artistieke synthese die achteraf Classicisme werd genoemd. Met de ineenstorting van de Duitse bourgeoisie valt ook deze synthese uiteen, waardoor opnieuw de grote eenzame figuren zichtbaar worden: Lessing, de onverschrokken tegenstander van orthodoxie, en Herder, de nobele voorloper van de romantici. En naast hen, maar hen ver overtreffend, zij die in ware grootheid staan: Winckelmann, **(14)** Goethe en Hölderlin. **(15)** Als wij Nietzsche's ware voorgangers zoeken, vinden wij hen in deze namen. Zij delen een band die uniek Duits is, een ongebroken en authentieke verbinding met de Griekse oudheid. Dit is iets ondenkbaars bij andere volkeren, want het is niet slechts een formele of esthetische verwantschap, maar een band gevoed door de essentie zelf van de Griekse realiteit en religiositeit.

Wanneer wij nationaalsocialisme definiëren als een *Weltanschauung*, bedoelen wij niet alleen dat de burgerlijke partijen zijn vernietigd, maar dat de ideologieën waarop zij steunden zijn geliquideerd. Alleen zij die te kwader trouw handelen, beweren dat dit een ontkenning vereist van alles wat ons uit het verleden is overgeleverd. Wij bevestigen integendeel de noodzaak om op een geheel nieuwe manier met het verleden om te gaan, bevrijd van de vervormingen die de burgerlijke ideologie heeft opgelegd. Onze taak is te onthullen wat verborgen is geweest, nieuwe mogelijkheden te herontdekken om de Duitse essentie te begrijpen. En juist hier was Nietzsche onze voorloper. Onze houding tegenover de romantiek verschilt van die van Nietzsche. Toch is zijn meest persoonlijke en beslissende erfenis, zijn totale afwijzing van de burgerlijke ideologie, nu het erfgoed van een hele generatie geworden.

Hier wil ik illustreren wat het zogenaamde Duitse Classicisme ons heeft gekost. Als de Duitse bourgeoisie niet haar toevlucht had gezocht in de schaduw van het klassieke ideaal dat zij zelf had gefabriceerd, hadden de fundamentele ideeën van de romantiek kunnen worden omgevormd tot politieke concepten. Toch werd het diepere politieke potentieel van de romantiek nooit gerealiseerd. De Duitse bourgeoisie, niet in staat een uniforme wereldvisie te vormen, slaagde er niet in deze verder te ontwikkelen dan een embryonale staat. Zelfs in Bismarcks tijd was er geen ideologische leiding die zijn politieke genialiteit kon aanvullen. Dit wordt bevestigd door één naam: Treitschke. **(16)** Ondanks al zijn grote karakterkracht overwon Treitschke nooit de legende van het Weimarse Classicisme. Het vertroebelde zijn politieke visie als een mist, waardoor hij niet vrijelijk de realiteiten van macht kon bevatten.

Buiten deze verstikkende ideologie staat Nietzsche's onverbloemde verklaring: "God is dood." **(17)** Deze uitspraak is vaak alleen begrepen als een historische observatie – dat het geloof in God is verdwenen, dat hij geen macht meer heeft over de levens van mensen. Nietzsche streed niet tegen de christelijke God, noch werd hij geschokt door zijn dood. Hij ontkende niet dat er nog christenen waren. Sterker nog, hij beschouwde hen met een zeker respect, omdat hij in hen een superieur type mens zag vergeleken met de decadente kunstenaars en intellectuelen van zijn tijd. Hij was volledig vrij van de wrok van hen die alleen tegen religie vechten om zichzelf van haar last te bevrijden.

Voor Nietzsche was kennis van de dood van de christelijke God geen doctrine of programma, maar de erkenning van een epochale transformatie. Hij zocht niet de dood van de christelijke God, maar getuigde van het verval van het geloof in hem. Wat ten einde was gekomen, was niet slechts een theologie, maar een hele wereldorde. Het was het slot van de Middeleeuwen in Europa. Nietzsche had geen directe ervaring met echte problemen in de religieuze sfeer en zag geen reden waarom hij als zondaar beschouwd zou moeten worden. Christelijke schuld was volkomen vreemd aan zijn natuur. Zijn jeugdherinneringen waren vervuld van dezelfde minachting, vooral toen hij het piëtistisch-romantische christendom van Naumburg ontmoette, met al zijn schijnheilige hypocrisie. Zij die opgroeiden in het moeras van de jaren vijftig konden alleen pessimistisch zijn over het begrip van het Duitse. Zij konden alleen revolutionairen zijn. Zij zouden nooit een stand van zaken accepteren waarin slaafsheid de boventoon voerde.

Nietzsche's kritiek op het christendom is geworteld in de historische realiteit die hij uit eerste hand ervoer. Hij ziet een opvallende paradox: naarmate het geloof in God afneemt, rijst een zelfonderhoudend moralisme op om zijn plaats in te nemen. Voor hem is dit het kenmerkende kenmerk van de burgerlijke conditie, een moraliteit die losgekoppeld is van religie. De inhoud van deze moraliteit weerspiegelt grotendeels wat ooit bekendstond als christelijke ethiek, maar is nu losgekoppeld van haar oorspronkelijke fundament. De overgang van christelijk geloof naar seculier moralisme lijkt naadloos, maar Nietzsche legt de verborgen breuk onder de oppervlakte bloot. Het moderne denken veronderstelt dat moraliteit behouden kan worden zonder haar religieuze basis, maar dit leidt onvermijdelijk tot nihilisme. De christelijk-morele God is niet langer houdbaar, waardoor de moderne mens tegenover atheïsme staat, alsof geen andere vorm van goddelijkheid denkbaar is. Wat werkelijk overwonnen is, is niet God als zodanig, maar alleen de morele God. Nietzsche stelt verder dat het christendom iets geheel anders is geworden dan wat de stichter ervan voor ogen had en wenste. Wat de Kerk als christendom verkondigt, is in werkelijkheid de ontkenning van haar oorspronkelijke essentie. Vanaf het begin is wat in kerkelijke zin als christelijk wordt beschouwd, antichristelijk geweest – eenvoudige feiten en personen in plaats van symbolen, louter verhalen in plaats van eeuwige waarheden, lege riten, formules en dogma's in plaats van een levenspraktijk. De ware christen is in Nietzsche's ogen volkomen onverschillig voor dogma, eredienst, priesterschap, de Kerk en theologie. Nietzsche beschouwt het als een ongeëvenaarde fraude dat deze instellingen van decadentie, de Kerk en haar dogmatische geloof, het heilige woord christendom blijven opeisen. Hij stelt de ultieme vraag: wat verwierp Christus? Alles wat vandaag christelijk wordt genoemd. Deze woorden zouden ongetwijfeld zijn bevestigd door die grote protestant van het Noorden, Kierkegaard. **(18)**

Men zou kunnen tegenwerpen dat de weg naar de Kerk historisch onvermijdelijk was. Hierop zou Nietzsche antwoorden dat het pad van het Goede Nieuws naar de Kerk dezelfde weg is waarlangs de geschiedenis binnentreedt met haar ordeningen en wetten; het is de weg die naar politiek leidt. Hij verwerpt het christendom niet als een individuele ervaring. "Het christendom is mogelijk als een vorm van absoluut private existentie." **(19)** Maar hij veroordeelt elke poging om het te institutionaliseren tot een heersende orde volledig. "Een 'christelijke staat', een 'christelijke politiek', is een absurditeit, een leugen – net als een christelijk militair commando dat uiteindelijk de 'God der Heerscharen' als zijn stafchef beschouwt." **(20)** Voor Nietzsche is het christendom alleen mogelijk wanneer het ontdaan is van dogma, instelling en wereldlijke macht. "Het christendom is nog steeds mogelijk op elk moment… Het christendom is een praktijk, geen geloofsleer. Het vertelt ons hoe te handelen, niet wat te geloven." **(21)** In Nietzsche's visie is een ware christen iemand die zich heeft afgesneden van het volk, de staat, de culturele gemeenschap en de rechtsorde. Hij verwerpt discipline, kennis, opvoeding, rijkdom en actie.

Hij wordt apolitiek en antinationaal, noch agressief noch defensief. De christen weigert in deze zin wapens op te nemen, heeft geen interesse in gerechtigheid, zal niet in de politie dienen en ondergaat passief alle lijden omwille van innerlijke vrede. Nietzsche bespot hen die denken dat het christendom weerlegd kan worden door de natuurwetenschappen. “Christelijke waardeoordelen worden op deze manier geenszins overwonnen. ‘Christus aan het kruis’ blijft het meest verheven symbool.” **(22)**

De christelijke moraliteit is geworteld in religieus individualisme, het bewustzijn van zonde, nederigheid en de preoccupatie met persoonlijke verlossing. Nietzsche staat volledig los van deze principes, hij verwerpt hun fundament en hun invloed op het menselijk leven. Nietzsche verwerpt het hele idee van berouw. “Ik houd niet van deze vorm van lafheid tegenover wat gedaan is. Men moet niet bezwijken onder een plotseling gevoel van onverwachte schaamte en spijt. Extreme arrogantie moet op dit punt standvastig blijven. En uiteindelijk, wat heeft berouw voor nut? Geen daad kan ongedaan worden gemaakt alleen omdat men spijt heeft van het begaan ervan…” **(23)**

Hier probeert Nietzsche niet de verantwoordelijkheid te verminderen, maar haar te verhogen. Hij spreekt als iemand die begrijpt hoeveel moed en trots nodig zijn om zichzelf te bevestigen voor het lot. Vanuit het perspectief van zijn *amor fati* kijkt hij met minachting op het christendom neer, waarbij hij de belofte van zaligheid verwerpt. Als man van het Noorden begrijpt hij niet waarom hij verlossing nodig zou hebben. De mediterrane religie van verlossing is volkomen vreemd aan zijn Noordelijke essentie. Nietzsche ziet de mens als een wezen dat strijdt tegen het lot. Een wereldbeeld dat in strijd en actie alleen straf ziet, is hem volkomen vreemd. “Ons echte leven is een vals, verworpen en zondig bestaan, een straffend bestaan…” **(24)** Dit is de christelijke visie op de wereld die Nietzsche afwijst. Pijn, strijd, arbeid en dood – deze worden behandeld als beschuldigingen tegen het leven zelf. Hij verklaart: “De onschuldige, luie, onsterfelijke, gelukkige mens – dit ideaal, dat aan de top van al onze verlangens staat, moet allereerst bekritiseerd worden.” **(25)** Met bijzondere hevigheid richt Nietzsche zijn aanval tegen het kloosterleven en de Augustijnse visie van de zaterdag der zaterdagen. Hij prijst Luther omdat hij een einde maakte aan het contemplatieve leven. Op dit punt klinkt de Noordelijke geest van strijd en activiteit met volle kracht. De toon waarin wij deze woorden vandaag spreken, werd voor het eerst aangezet door Nietzsche.

Nietzsche is voor ons de filosoof van het heroïsme. Maar dit is slechts de halve waarheid als wij hem niet ook erkennen als de filosoof van het activisme. Hij zag zichzelf als de historische tegenpool van Plato. Daden spruiten niet voort uit contemplatie, noch uit de erkenning van transcendente waarden. Ze zijn het resultaat van training, van onophoudelijke actie, van een praktijk die herhaald wordt tot ze volmaakt is. Om dit duidelijk te maken, presenteert Nietzsche het in een opvallende antithese*: “De werken, in de eerste plaats! Dit betekent oefening, oefening en nog meer oefening! Het geloof dat erbij hoort, zal vanzelf ontstaan – wees daarvan verzekerd!”* **(26)**

Tegen de christelijke afwijzing van de politieke sfeer, en vooral van het rijk van actie, formuleert Nietzsche de frase die het oude conflict tussen katholicisme en protestantisme, tussen geloof en werken, oplost: *“Men moet zichzelf trainen, niet in het versterken van het waardegevoel, maar in het doen. Bovenal moet men ergens toe in staat zijn.”* **(27)** Hiermee herstelt hij de primaat van actie, van politiek, van wil die zich manifesteert.

In Nietzsche’s denken behoren waarden niet tot een hiernamaals, noch kristalliseren ze uit in dogma’s. Ze bestaan niet buiten de mens, wachtend op verwezenlijking in een verre verte. Veeleer bestaan ze in ons en door ons, strijdend om suprematie, en blijven ze alleen zolang wij ze hooghouden. Wanneer

Nietzsche beveelt: “Wees trouw aan de aarde!” 28 herinnert hij ons eraan dat ideeën hun kracht ontlenen aan de menselijke wil, aan ons vermogen om ze te bevestigen, niet aan enige belofte van verwezenlijking buiten deze wereld. Maar alleen erkennen dat Nietzsche het hiernamaals van waarden verwerpt, is onvoldoende. Men moet ook het geloof afwijzen dat waarden hun vervulling vinden in louter verwezenlijking. Het idee zelf dat waarden gerealiseerd worden, impliceert een ondergeschikte status, of deze waarden nu als immanent of transcendent worden opgevat. Nietzsche’s filosofie laat geen van beide toe.

Waarden ontstaan alleen door het risico dat inherent is aan actie. Het is in deze strijd dat ze hun kracht verkrijgen, en op deze kracht is elke ware ordening van mensen gebouwd. Geen enkele grote vorm van historisch leven is ooit gerealiseerd door een individualistische moraliteit, zelfs niet wanneer deze geworteld is in religie. Volgens Nietzsche heeft de conventionele moraliteit de wil tot actie verlamd, waardoor het vestigen van een echte historische orde onmogelijk werd. Wat overblijft, zijn geïsoleerde individuen, gefragmenteerde zielen en een sociaal bestaan dat slechts een voorlopige betekenis heeft, zonder blijvende typen of vormen van samenhangende en langdurige activiteit. Het individu krijgt echter niet de kans om zichzelf als zodanig te bevestigen. In plaats daarvan wordt alles louter uitvoering, een *mise-en-scène* **(29)** in plaats van een organische uitdrukking. De moderne mens mist het zekere instinct dat komt uit het behoren tot een duurzaam en coherent menselijk type. Hierdoor is hij niet in staat tot ware prestaties en overwint hij nooit zijn eigen tekortkomingen als individu.

Nietzsche vertelt ons dat wij volkomen verwijderd zijn van de perfectie van zijn, doen en willen. De inspanning van de wil die zich over een lange periode uitstrekt, de keuze van omstandigheden en waarderingen die het mogelijk maken de komende eeuwen te vormen, dat is wat werkelijk antimodern is in de hoogste zin van het woord. De principes die onze tijd beheersen, zijn losbandig, wat leidt tot haar kenmerkende eigenschappen: de overmatige proliferatie van tussenvormen en het verval van kwalitatieve verschillen. Het nationaalsocialisme belichaamt daarentegen de herstelling van fundamentele principes. Het vertegenwoordigt de terugkeer van organische orde en selectieve discipline.

De enscenering van de moderne mens is een direct gevolg van de moraliteit van de vrije wil. Deze moraliteit komt op haar beurt voort uit de overdreven waardering van het geweten, die Nietzsche volledig verwerpt: *“Hoe verkeerd is het dat de waarde van een handeling zou afhangen van wat eraan voorafgaat in het bewustzijn.”* **(30)** Perfectie, stelt Nietzsche, is onbewust en onvrijwillig. *“Alle volmaakte handelingen zijn onbewust; het geweten weerspiegelt een onvolmaakte en vaak zieke persoonlijke toestand. De mate van bewustzijn maakt perfectie onmogelijk… het is een vorm van enscenering.”* **(31)** Net zoals een soldaat zijn lichaam traint, moet de mens zichzelf trainen om te handelen. Nietzsche maakt het duidelijk: *“Dit onbewuste behoort tot elke vorm van perfectie. Zelfs de wiskundige past zijn formules onbewust toe.”* **(32)** Hier articuleert hij de triade van ware meesterschap: onbewustheid, oefening en perfectie. *“Wij moeten perfectie zoeken waar het bewustzijn het minst aanwezig is… Rechtvaardigheid en sluwheid, opgeslagen door generaties die nooit bewust waren van hun principes noch de geringste aarzeling ervoor voelden.”* **(33)**

Dit staat in direct contrast met het liberale concept van persoonlijkheid, dat ten onrechte aanneemt dat een individu eerst principes moet bezitten en dan de kracht moet hebben om ertegen te handelen. Nietzsche begint niet met abstracte principes, maar met waardeoordelen, elk overeenkomend met een specifiek menselijk type en dienend aan zijn behoud. Dit behoud moet niet in een simplistische zin worden begrepen. Nietzsche verwijst niet alleen naar het overleven van het menselijke type, maar naar

zijn blijvende continuïteit samen met al zijn waarden. *"Alle oordelen komen voort uit een specifiek perspectief: het behoud van het individu, van een gemeenschap, van een ras, van een staat, van een kerk, van een geloof, van een cultuur."* **(34)** Niets heeft inherente waarde los van zijn relatie tot concrete existentie. Waarden zijn onscheidbaar van existentiële omstandigheden. Daarom worden valse waarden niet omvergeworpen door abstracte principes, maar alleen vernietigd wanneer ze worden geconfronteerd met een superieure vorm van leven.

Nietzsche's concept van waarden is Noordelijk en krijgszuchtig, in directe oppositie tot de mediterrane en priesterlijke opvatting van waarden. Zijn kritiek op religie is in wezen een kritiek op de priester, en deze komt voort uit het perspectief van de krijger. Nietzsche toont aan dat zelfs de oorsprong van religie binnen het rijk van macht ligt. Hieruit wordt de inherente tegenspraak van de christelijke moraliteit duidelijk: *"Om morele waarden tot heerschappij te brengen, moeten ze eerst in dienst worden gesteld van immorele krachten en passies. De geboorte van morele waarden is dus het werk van immorele affecties en overwegingen."* **(35)** Zo is moraliteit zelf het product van immoraliteit. Nietzsche ontmaskert de hypocrisie van dit proces: *"Hoe deugd tot overheersing te brengen: dit traktaat betreft de grote politiek van de deugd."* **(36)**

Hier wordt voor het eerst de doctrine expliciet geformuleerd: *"Het is alleen mogelijk om deugd aan de macht te brengen door dezelfde middelen waarmee macht doorgaans wordt verkregen. Niet door deugd."* **(37)** *"Men moet zeer immoreel zijn om door actie moreel te worden."* **(38)** Tegen de burgerlijke morele filosofie richt Nietzsche de filosofie van de wil tot macht **(39)** op – die in essentie politieke filosofie is.

Als Nietzsche spreekt over het onbewuste, moet dit niet worden begrepen in de zin van dieptepsychologie. Zijn zorg gaat niet uit naar verborgen individuele impulsen, maar naar het onbewuste als een staat van perfectie en potentie. Het onbewuste is niet slechts een aspect van de psyche; het is het leven zelf, het organisme, de grote rede van het lichaam. Bewustzijn is slechts een hulpmiddel, een specifieke faculteit binnen de totaliteit van het leven. Nietzsche contrasteert de aristocratie van de natuur met de kunstmatigheid van zelfbewustzijn. Toch heeft millennia lang een levensvijandige moraliteit zich verzet tegen de natuurlijke aristocratie van de sterken en gezonden. Net als het nationaalsocialisme erkent Nietzsche in de staat en in de samenleving de grote agent van het leven, die verantwoording schuldig is aan het leven zelf voor het voortbestaan van elk mislukt leven.

"De mensheid verlangt de achteruitgang van de niet-geslaagden, de zwakken, de gedegenereerden. Maar het christendom verzet zich hiertegen als een conservatieve kracht…" **(40)**

Hier ligt de fundamentele antithese. Men kan óf de natuurlijke orde van het leven bevestigen, óf de gelijkheid van alle individuen voor God hooghouden. Het laatste dient als de ultieme basis van het democratische en egalitaire ideaal, terwijl het eerste de essentiële elementen van een nieuwe politieke visie bevat. De wil om de staat op ras te vestigen is een daad van ongeëvenaarde stoutmoedigheid. Hieruit moet een nieuwe orde ontstaan. Dit is de orde die Nietzsche probeerde te bevestigen in contrast met de bestaande. Maar wat met het individu? Het moet ophouden een geïsoleerd wezen te zijn en opnieuw een individu binnen een gemeenschap worden. Het instinct van de kudde is niet hetzelfde als het instinct van een aristocratische samenleving. In de laatste verschijnen sterke en natuurlijke mensen opnieuw, mensen die hun oerinstincten niet laten verwelken in naam van utilitaire middelmatigheid, mensen die hun passies cultiveren in plaats van ze te onderdrukken of te vernietigen.

Het geïsoleerde individu kan dit niet begrijpen. Het kost tijd om passies te tiranniseren, te ordenen, en dit kan alleen worden bereikt door een gemeenschap, een ras, een volk. De rechtvaardiging van passie, van het lichaam en van de natuur is bovenal de rechtvaardiging van de realiteit zelf. Door een scheppende kracht te concipiëren als de oorsprong van alle realiteit, bevestigt Nietzsche wat hij beschrijft als de onschuld van het worden. Zijn taak is het verzoenen van twee sferen: realiteit en natuur enerzijds, en geschiedenis anderzijds. Deze sferen zijn niet gescheiden, maar fundamenteel met elkaar verbonden, en hun herintegratie weerspiegelt de taak die het nationaalsocialisme heeft ondernomen. In plaats van kunstmatige antithesen geworteld in het dualisme van goed en kwaad, komt in deze visie de natuurlijke hiërarchische orde naar voren, de orde van het beste en het slechtste. In het licht van deze natuurlijke hiërarchie krijgt de geschiedenis een nieuwe betekenis.

Het tijdperk van soldaten en ambachtslieden, het mannelijke tijdperk dat Nietzsche voorspelde, staat aan de horizon. Elke beschaving hervormt de relatie tussen man en vrouw volgens haar eigen karakter. Terwijl de rol van mannen in dit komende tijdperk duidelijk is, blijft de rol van vrouwen nog volledig te definiëren. Ook zij moeten hun plaats vinden binnen de nieuwe orde. Wat dit betreft, is het de moeite waard om Nietzsche's reflecties over de Griekse vrouw in herinnering te roepen. Het Noordelijke perspectief, realistisch en viriel, wordt bovenal gekenmerkt door zijn wantrouwen jegens geluk, zaligheid en rust in contemplatieve staten. Het bevestigt zichzelf niet in passief genot, maar in de visie van een geliefde of in het scheppen van een kunstwerk. De mens zoekt geen plezier noch vermijdt hij pijn. In overeenstemming met de wil tot macht leert Nietzsche dat de mens strijd zoekt, want de wil tot macht is de wil om het lot te overwinnen.

"De hoogste graad van uithoudingsvermogen moet steeds weer worden overtroffen om aan de top te blijven. Dit is de maatstaf van vrijheid voor zowel het individu als de samenleving. Vrijheid is in deze zin geen afwezigheid van beperking, maar positieve macht, de wil tot macht." **(41)** Het hogere type komt naar voren waar de grootste weerstand steeds opnieuw moet worden geconfronteerd en overwonnen. *"Men moet zichzelf opleggen om sterk te zijn, anders zal men het nooit worden."* **(42)**

Als er een authentiek Duitse uitdrukking is, dan is het deze: kracht wordt niet gegeven; zij wordt genomen. Nietzsche wist dit goed. "Wij moeten onszelf opleggen om sterk te zijn, anders zullen wij het nooit worden." **(43)** Dit is geen les voor de timiden. Kracht behoort alleen toe aan hen die haar grijpen. Niemand begrijpt de strijd tegen tegenspoed beter dan de Duitsers. Niemand vat de wil tot macht dieper, hoewel op een manier die volkomen verschilt van wat onze tegenstanders zich voorstellen. Nietzsche zelf sprak deze waarheid uit:

"Wij Duitsers willen iets wat nog niet van ons wordt geëist. Wij willen iets meer!" **(44)**

Wanneer wij vandaag de Duitse jeugd zien marcheren onder de swastika, herinneren wij ons de *Oneigentijdse Beschouwingen*, waar Nietzsche deze generatie voor het eerst opriep. Onze hoogste hoop is dat de staat zich voor hen zal openen, hen in staat stellend de belofte van dit nieuwe tijdperk te verwezenlijken. En wanneer wij hen begroeten met de kreet *Heil Hitler!*, is het alsof wij ook Friedrich Nietzsche groeten.

1
“Het meest verontrustende van alles” (nihilisme) – *De Wil tot Macht*, §1.

2
Meister Eckhart – Duitse theoloog, filosoof en mysticus (ca. 1260–1328), geassocieerd met speculatieve mystiek en het idee van onthechting (*Gelassenheit*).

3
Johann Gottfried Herder – Duitse filosoof, theoloog en literair criticus (1744–1803), een sleutelfiguur in de Sturm und Drang-beweging en vroege Duitse romantiek, bekend om zijn ideeën over volkscultuur en historisch determinisme.

4
Joseph Görres – Duitse schrijver en politiek denker (1776–1848), geassocieerd met romantisch nationalisme en katholiek politiek denken.

5
De gebroeders Grimm – Jacob (1785–1863) en Wilhelm Grimm (1786–1859), Duitse filologen en folkloristen, bekend om hun verzameling van Duitse sprookjes en bijdragen aan de taalkunde.

6
Joseph von Eichendorff – Duitse romantische dichter en romanschrijver (1788–1857), een van de belangrijkste figuren van de Duitse romantiek.

7
Ludwig Achim von Arnim – Duitse dichter en romanschrijver (1781–1831), een centrale figuur van de Duitse romantiek, mede-redacteur van *Des Knaben Wunderhorn*, een verzameling van Duitse volkspoëzie.

8
Friedrich Carl von Savigny – Duitse jurist (1779–1861), grondlegger van de Historische Rechtsschool, die de organische ontwikkeling van juridische tradities benadrukte.

9
Gotthold Ephraim Lessing – Duitse schrijver en filosoof (1729–1781), een voorvechter van de verlichting, bekend om zijn werken over esthetiek, religieuze tolerantie en drama.

10
Johann Christoph Friedrich von Schiller – Duitse dichter, toneelschrijver en historicus (1759–1805), een centrale figuur van het Duitse classicisme, geassocieerd met ideeën over vrijheid en menselijke waardigheid.

11
Johann Wolfgang von Goethe – Duitse schrijver, filosoof en wetenschapper (1749–1832), beschouwd als een van de grootste figuren van de Duitse literatuur en het Weimarse Classicisme.

12
Wilhelm von Humboldt – Duitse filosoof, taalkundige en staatsman (1767–1835), grondlegger van het Humboldtiaanse onderwijsmodel en invloedrijk in het politieke liberalisme.

13
Georg Wilhelm Friedrich Hegel – Duitse idealistische filosoof (1770–1831), een van de meest invloedrijke denkers in de westerse filosofie. Zijn dialectische methode, die de ontwikkeling van ideeën door contradictie en synthese benadrukt, vormde politiek denken, metafysica en historische analyse. Hegel's filosofie van de geschiedenis stelde dat de geschiedenis zich ontvouwt volgens een rationeel proces, culminerend in de realisatie van menselijke vrijheid. Zijn politieke filosofie, vooral in *De Filosofie van het Recht*, legde de basis voor latere conservatieve, liberale en socialistische theorieën. Zijn ideeën over de staat, ethiek en de absolute geest beïnvloedden het Duitse nationalisme en verschillende intellectuele bewegingen van de 19e en 20e eeuw aanzienlijk.

14
Johann Joachim Winckelmann – Duitse kunsthistoricus en archeoloog (1717–1768), een van de grondleggers van de moderne kunstgeschiedenis, met name met betrekking tot de klassieke oudheid.

15
Friedrich Hölderlin – Duitse dichter en filosoof (1770–1843), geassocieerd met de romantiek en diep beïnvloed door de Griekse oudheid.

16
Heinrich von Treitschke – Duitse historicus en nationalistische politieke schrijver (1834–1896), bekend om zijn pleidooi voor Pruisische expansie en kritiek op het liberalisme.

17
"God is dood." – *De Vrolijke Wetenschap*, §125; *Aldus Sprak Zarathoestra*, Proloog.

18
Søren Kierkegaard – Deense filosoof, theoloog en cultuurcriticus (1813–1855), algemeen beschouwd als de vader van het existentialisme. Zijn werken onderzoeken thema's van individualiteit, geloof, angst en de subjectieve aard van waarheid, en legden de basis voor latere existentialistische denkers zoals Heidegger, Sartre en Camus. Kierkegaard was zeer kritisch over het institutionele christendom, met name de Deense Lutherse Kerk, die hij als zelfgenoegzaam en verstoken van authentiek geloof zag. Hij betoogde dat waar christendom een diep persoonlijke en existentiële toewijding vereist, vaak uitgedrukt in het concept van de sprong van het geloof – het idee dat geloof in God geen rationele zekerheid is, maar een gepassioneerde daad van individuele keuze. Zijn belangrijkste werken, zoals *Of/Of*, *Angst en Beven* en *De Ziekte tot de Dood*, onderzoeken de spanning tussen esthetisch, ethisch en religieus leven, en belichten de strijd van het individu in het confronteren van wanhoop en het zoeken naar authentiek bestaan. Zijn kritieken op het Hegelianisme en de georganiseerde religie maakten hem een buitenstaander in zijn eigen tijd, maar zijn invloed is enorm gegroeid en heeft het moderne existentialistische en theologische denken gevormd.

19
"Het christendom is mogelijk als een vorm van absoluut private existentie…" – *De Antichrist*, §39.

20
"Een 'christelijke staat', een 'christelijke politiek', is een absurditeit, een leugen – net als een christelijk militair commando dat uiteindelijk de 'God der Heerscharen' als zijn stafchef beschouwt." – *De Antichrist*, §56.

21
“Het christendom is nog steeds mogelijk op elk moment… Het christendom is een praktijk, geen geloofsleer. Het vertelt ons hoe te handelen, niet wat te geloven.” – *De Antichrist*, §33.

22
“Christelijke waardeoordelen worden op deze manier geenszins overwonnen. ‘Christus aan het kruis’ blijft het meest verheven symbool.” – *De Wil tot Macht*, §157.

23
“Ik houd niet van deze vorm van lafheid tegenover wat gedaan is. Men moet niet bezwijken onder een plotseling gevoel van onverwachte schaamte en spijt. Extreme arrogantie moet op dit punt standvastig blijven. En uiteindelijk, wat heeft berouw voor nut? Geen daad kan ongedaan worden gemaakt alleen omdat men spijt heeft van het begaan ervan…” – *Ecce Homo*, Waarom Ik Zo Wijs Ben, §6.

24
“Ons echte leven is een vals, verworpen en zondig bestaan, een straffend bestaan…” – *De Antichrist*, §26.

25
“De onschuldige, luie, onsterfelijke, gelukkige mens – dit ideaal, dat aan de top van al onze verlangens staat, moet allereerst bekritiseerd worden.” – *Schemering der Afgoden*, Schermutselingen van een Ontijdige, §35.

26
“De werken, in de eerste plaats! Dit betekent oefening, oefening en nog meer oefening! Het geloof dat erbij hoort, zal vanzelf ontstaan – wees daarvan verzekerd!” – *Morgenrood*, §534.

27
“Men moet zichzelf trainen, niet in het versterken van het waardegevoel, maar in het doen. Bovenal moet men ergens toe in staat zijn.” – *Schemering der Afgoden*, Schermutselingen van een Ontijdige, §38.

28
“Wees trouw aan de aarde!” – *Aldus Sprak Zarathoestra*, Proloog.

29
Mise-en-scène is een Franse term die “plaatsing op het toneel” of “enscenering” betekent. Oorspronkelijk gebruikt in theater en film om de bewuste rangschikking van elementen binnen een scène te beschrijven, heeft het bredere filosofische implicaties. In deze context betekent het de kunstmatigheid van het moderne bestaan, waar handelingen en identiteiten niet organisch geworteld zijn in traditie, natuur of lotsbestemming, maar worden opgevoerd, zonder ware substantie.

30
“Hoe verkeerd is het dat de waarde van een handeling zou afhangen van wat eraan voorafgaat in het bewustzijn.” – *De Wil tot Macht*, §255.

31
“Alle volmaakte handelingen zijn onbewust en onvrijwillig; het geweten weerspiegelt een onvolmaakte en vaak zieke persoonlijke toestand. De mate van bewustzijn maakt perfectie onmogelijk… het is een vorm van enscenering.” – *Voorbij Goed en Kwaad*, §32.

32
“Dit onbewuste behoort tot elke vorm van perfectie. Zelfs de wiskundige past zijn formules onbewust toe.” – *De Vrolijke Wetenschap*, §333.

33
“Wij moeten perfectie zoeken waar het bewustzijn het minst aanwezig is… Rechtvaardigheid en sluwheid, opgeslagen door generaties die nooit bewust waren van hun principes noch de geringste aarzeling ervoor voelden.” – *De Wil tot Macht*, §293.

34
“Alle oordelen komen voort uit een specifiek perspectief: het behoud van het individu, van een gemeenschap, van een ras, van een staat, van een kerk, van een geloof, van een cultuur.” – *Over de Genealogie van de Moraliteit*, Voorwoord.

35
“Om morele waarden tot heerschappij te brengen, moeten ze eerst in dienst worden gesteld van immorele krachten en passies. De geboorte van morele waarden is dus het werk van immorele affecties en overwegingen.” – *Over de Genealogie van de Moraliteit*, Eerste Essay, §1.

36
“Hoe deugd tot overheersing te brengen: dit traktaat betreft de grote politiek van de deugd.” – *De Wil tot Macht*, §144.

37
“Het is alleen mogelijk om deugd aan de macht te brengen door dezelfde middelen waarmee macht doorgaans wordt verkregen. Niet door deugd.” – *De Wil tot Macht*, §144.

38
“Men moet zeer immoreel zijn om door actie moreel te worden.” – *Voorbij Goed en Kwaad*, §188.

39
De wil tot macht (*Wille zur Macht*) is het centrale concept in Nietzsche’s filosofie en verwijst naar de fundamentele drijvende kracht achter al het leven. Het is niet slechts een verlangen naar politieke of fysieke dominantie, maar een ontologisch principe dat ten grondslag ligt aan al het streven, de groei en het zelfoverwinnen. Nietzsche presenteert het als de kracht die individuen, samenlevingen en zelfs de natuur zelf drijft om uit te breiden, te bevestigen en te transformeren. In tegenstelling tot traditionele metafysische of morele kaders verwerpt de wil tot macht vaste waarden en benadrukt in plaats daarvan de dynamische en hiërarchische strijd om hogere vormen van bestaan.

40
“De mensheid verlangt de achteruitgang van de niet-geslaagden, de zwakken, de gedegenereerden. Maar het christendom verzet zich hiertegen als een conservatieve kracht…” – *De Antichrist*, §2.

41
“De hoogste graad van uithoudingsvermogen moet steeds weer worden overtroffen om aan de top te blijven. Dit is de maatstaf van vrijheid voor zowel het individu als de samenleving. Vrijheid is in deze zin geen afwezigheid van beperking, maar positieve macht, de wil tot macht.” – *Voorbij Goed en Kwaad*, §260.

42
“Men moet zichzelf opleggen om sterk te zijn, anders zal men het nooit worden.” – *Aldus Sprak Zarathoestra*, Over Zelfoverwinning.

43
“Wij moeten onszelf opleggen om sterk te zijn, anders zullen wij het nooit worden.” – *Aldus Sprak Zarathoestra*, Over Zelfoverwinning.

44
“Wij Duitsers willen iets wat nog niet van ons wordt geëist. Wij willen iets meer!” – *Schemering der Afgoden*, Wat de Duitsers Ontbreekt, §4.

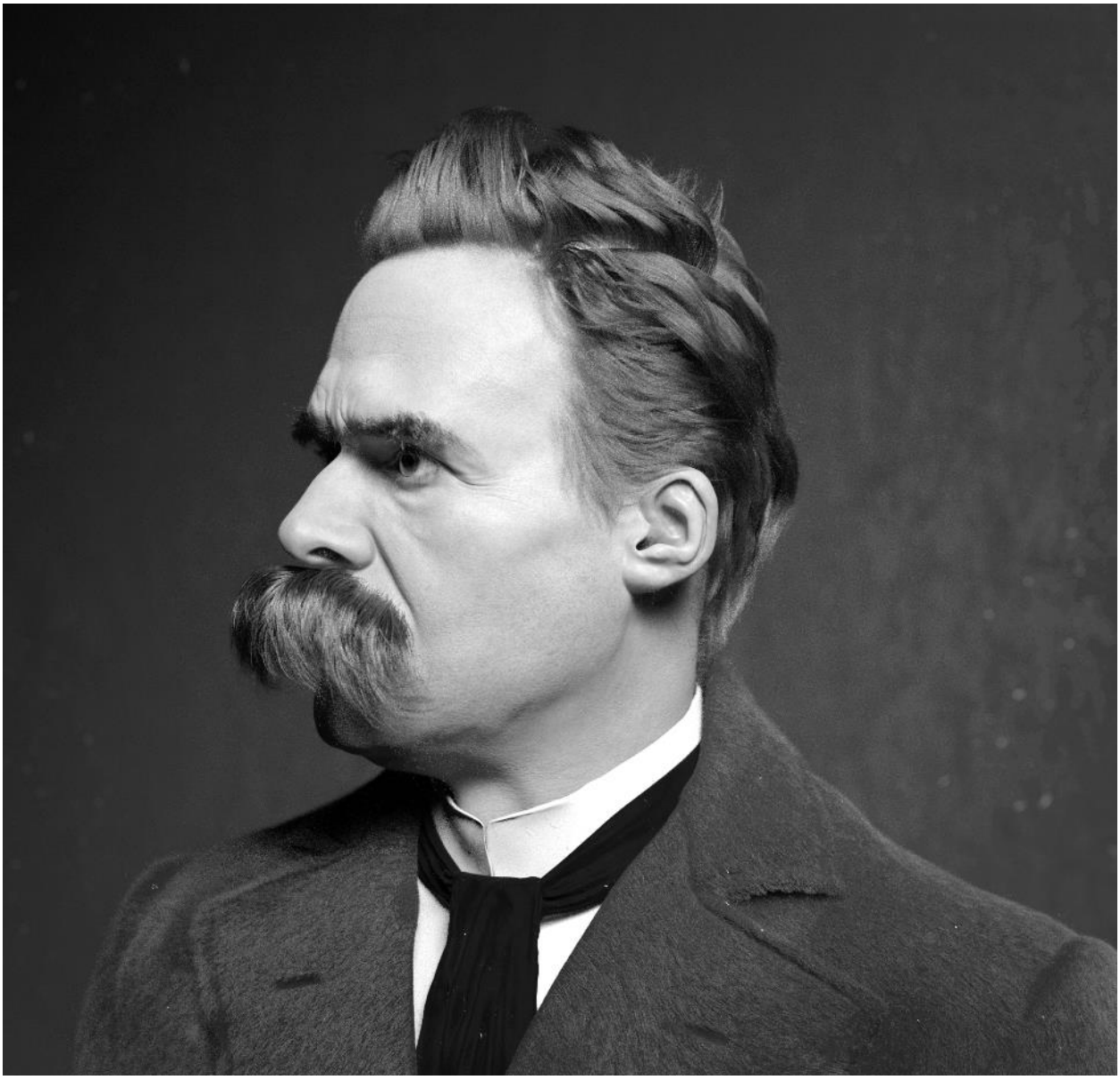

Nietzsche en het nationaalsocialisme

Nederlandse vertaling van

Nietzsche und der Nationalsozialismus
door Alfred Bäumler

nationaalsocialistische
NaSoBi
bibliotheek